

Mgr Emilia Kacperczyk

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

w Kielcach

Filia w Piotrkowie Trybunalskim

Przedszkole Samorządowe nr 12 w Piotrkowie Trybunalskim.

Dylematy rodzin adoptujących dziecko – na przykładzie polskich i zagranicznych rodzin adopcyjnych w badaniach empirycznych

Dilemmas of Families Adopting Children – based on the exemple of Polish and foreign adoptive families – in empirical research

Abstrakt

Celem poniższego artykułu jest ukazanie znaczenia rodziny dla rozwoju i wychowania dziecka oraz przybliżenie potencjalnym rodzicom adopcyjnym procedur związanych z procesem przysposobienia. Autorka w swym artykule przedstawia pewnego rodzaju wskazówki, które mogą pomóc przyszłym rodzicom w podjęciu wielu decyzji dotyczących adopcji. Odpowiednie przygotowanie, cierpliwość oraz poświęcenie pomogą stworzyć rodzicom adopcyjnym właściwe warunki potrzebne do funkcjonowania i rozwoju dziecka przysposobionego.

Abstrakt

The purpose of the present article is to introduce the importance of a family for the development and raising the children, as well, as making the potential adoptive parents familiar with the procedures connected with the process of adoption. The author presents in the article some guidelines, which can help the future parents to take decisions with reference to the adoption process. The proper preparation, patience and dedication will help the adoptive parents to create appropriate conditions needed for functioning and growth of the adopted child.

Słowa kluczowe: rodzina, adopcja, proces adopcyjny, ośrodek adopcyjny.

Key words: family, adoption, adoption process, adoption center.

Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze

Rodzina stanowi pierwsze i podstawowe środowisko wychowawcze rozwoju dziecka. Jest ona grupą społeczną, która dla każdego człowieka powinna funkcjonować jako grupa najważniejsza i niezastąpiona¹. Swoje funkcjonowanie opiera na pewnych wzorach i normach regulujących postępowanie i zachowanie poszczególnych członków rodziny. Przekazuje swoim członkom w swoisty dla siebie sposób wartości kulturowe, etyczne, społeczne, duchowe i religijne. To w rodzinie przecież najczęściej odbywa się socjalizacja pierwotna młodego człowieka i jej zadaniem jest kreowanie mądrej i umiejącej odnaleźć się we współczesnym świecie jednostki, a więc pełni ona bardzo istotne funkcje. Podstawowe funkcje wskazują na zadania współczesnej rodziny, jakie wypełnia i jakie ją konstytuują. Są to dwojakiego rodzaju zadania: wobec społeczeństwa i wobec jednostek wchodzących w jej skład.

Rodzina jest jedyną grupą społeczną powiększającą się dzięki funkcjom biologicznym. Na skutek swej funkcji prokreacyjnej dostarcza ona nowych członków nie tylko dla własnej grupy, lecz również i dla całego społeczeństwa.

Dostarczając społeczeństwu pracowników, a przez to przyczyniając się do zwiększenia twórczych i wytwórczych sił, rodzina spełnia tzw. funkcję produkcyjną.

Rodzina spełnia także funkcję usługowo - opiekuńczą, zapewniając wszystkim codzienne usługi oraz opiekę tym członkom, którzy nie są w pełni samodzielni z powodu wieku, czy choroby, kalectwa bądź z innych przyczyn.

Rodzina daje społeczeństwu nowych obywateli, przekazując im język, podstawowe wzory zachowania obowiązujące w danym społeczeństwie, zwyczaje, obyczaje, wprowadza w świat wartości moralnych i wartości kultury, kontrolując przy tym zachowanie swych członków. Funkcja socjalizacyjna rodziny przejawia się nie tylko w stosunku do dzieci, które dzięki życiu w rodzinie wrażliwieją na wartości społeczne ale i współmałżonków, gdyż proces dostosowywania się ich w małżeństwie jest procesem socjalizującym.

---

¹ Por. E. Kantowicz, A. Olubiński, *Działanie społeczne w pracy socjalnej na progu XXI wieku*, Toruń 2003, s. 375.

Rodzina spełnia również funkcję psychohigieniczną, która dzięki zapewnieniu członkom stabilizacji, bezpieczeństwa, możliwości wymiany emocjonalnej i stwarzaniu warunków dla rozwoju osobowości przyczynia się do ich dojrzałości emocjonalnej, do ich równowagi psychicznej.

Rodzinę uważa się powszechnie za najbliższe człowiekowi środowisko społeczne, które powstaje na zasadzie nieformalnej więzi emocjonalnej. Celem wspólnoty rodzinnej jest pełnienie wielu zadań, do których należą m.in. zadania biologiczne, socjalizacyjne, opiekuńczo-wychowawcze, egzystencjonalne. Dlatego też należy przyjąć tezę, iż rodzina stanowi podstawowe i jednocześnie pierwotne środowisko opiekuńczo - wychowawcze i socjalizacyjne dla dziecka, poczynając od jego urodzenia i uczestniczy w większym bądź mniejszym stopniu w poszczególnych jego fazach rozwojowych.

W hierarchii wartości rodzina zajmuje jedno z czołowych miejsc, a większość ludzi wyraża pogląd, że udane życie rodzinne decyduje o szczęściu i sukcesie jednostki. Intymność przeżyć w rodzinie, bliskość duchowa, wspólnota życiowa rodziców i dzieci, bezpośredniość kontaktów i oddziaływań tworzy swoiste, ścisłe więzi rodzinne.

Współczesna rodzina, mimo swych różnorodnych zagrożeń, wciąż jest najważniejszą grupą społeczną zapewniającą opiekę i wychowanie dla swego potomstwa. Dostarcza mu wszystkich bodźców potrzebnych do prawidłowego rozwoju w zakresie różnych sfer psychofizycznych, kształtuje wzory zachowania się dziecka, normy społeczne, wartości oraz postawy i motywacje wobec ludzi, przedmiotów, procesów i zjawisk otaczającego świata. Dziecko poczyną się w rodzinie, rodzi, wzrasta, rozwija, kształtuje swoją osobowość, wychowuje się, uczy, wreszcie osiąga mądrość².

Zagadnienie rodziny i wzrastających w niej dzieci możemy rozpatrywać z różnych punktów widzenia. Każda rodzina istnieje w określonym społeczeństwie i jest zależna od ram prawnie - społecznych, jakie ono stwarza dla jej egzystencji i rozwoju. Współcześnie rodzina polska rozwija się w okresie zagwarantowanej przez konstytucję równości praw i obowiązków kobiet i mężczyzn w zakresie życia politycznego, kulturalnego i gospodarczego.

Rodzina w stosunku do całości społeczeństwa tworzy swój odrębny świat, ale nie może się od tego społeczeństwa izolować, stanowi bowiem jego integralną całość. Wraz z transformacją społeczną i gospodarczą w kraju rodzina polska podlega również ciągłym

---

² H. Cudak, *Znaczenie rodziny w rozwoju i wychowaniu małego dziecka*, Warszawa 1999, s. 5.

przeobrażeniom. Według L. Dyczewskiego, do najważniejszych czynników wpływających na przemianę rodziny w Polsce, należą: uprzemysłowienie i urbanizacja, przeobrażenia ustrojowe, działalność Kościoła katolickiego. Największy wpływ na życie rodzinne ma jednak uprzemysłowienie i urbanizacja. Wiążą się z tym tak ważne zjawiska jak: społeczna i przestrzenna ruchliwość ludności, powstawanie nowych miejsc pracy, tworzenie nowych zawodów oraz wielkich centrów produkcyjnych czy handlowych. W związku z rozwojem techniki, wzrostem liczebności ludzi w miastach, rodzina ulega przemianom strukturalnym i funkcjonalnym. Wymienione zjawiska powodują również ruchliwość przestrzenną ludności, której skutki w życiu rodzinnym są bardzo poważne. Ludzie wyrwani z rodzinnego środowiska pozbawieni zostają norm i wartości kultywowanych w ich domach. Małżonkowie zawierający związek tworzą wówczas własne zachowania, wartości życiowe - uczą się zbierając nowe – często nieznane doświadczenia społeczne. Coraz bardziej w rodzinach polskich uwidacznia się zjawisko ruchliwości społecznej i ekonomicznej. Tak rozumiana ruchliwość społeczna utrudnia wzajemne kontakty pomiędzy członkami tej samej rodziny, ogranicza się liczba kontaktów z krewnymi, co w efekcie prowadzi do zanikania znaczenia rodziny wielkiej, a wzrostu rangi rodziny małej³.

Obecne czasy nie niosą wiele optymizmu, pewne zjawiska prowadzą nieuchronnie do zakłócenia wielorakich zadań spełnianych przez rodzinę. Należą do nich: obniżenie świadczeń pieniężnych na rzecz rodziny, wzrost rozpiętości płac, z niewielką grupą osób dobrze zarabiających i poszerzeniem się grupy ludzi zarabiających mało, wzrost cen oraz ich niestabilność, trudności mieszkaniowe polegające na braku środków na ich zakup bądź utrzymanie, niepewność miejsca pracy i bezrobocie, silna tendencja do emigracji zarobkowej. Jak powszechnie wiadomo *„pogoń za pracą, za pieniędzem, ogranicza prawidłowe funkcjonowanie rodziny. Coraz częściej rodzina zmienia się ze szczęśliwej, w rodzinę dysfunkcyjną, nie spełniającą swoich funkcji wychowawczych”*⁴. Stąd też część społeczeństwa żyje w dramatycznych warunkach, stąd też narasta wśród nich poczucie bezradności i pokrzywdzenia. Postawy te oddziałują ujemnie na rodzinę i jej ogólnie

---

³ L. Dyczewski, *Więź pokoleń w rodzinie*, Warszawa 1976, s. 8.

⁴ M. Białas, *Nauczyciel wobec zagrożeń i nadziei współczesności*. W: *Pedagogika Tom VI. Kształcenie pedagogów – strategie, koncepcje, idee „Nauczyciel – zwód czy powołanie”*. Część I Konteksty pedentologiczne. Red. J. Piekarski, L. Tomaszewska, M. Szymańska. Płock 2007, s. 270.

funkcjonowanie, brak jest przy tym satysfakcji z rodzinnej egzystencji. Pogarszają się stosunki wewnątrzrodzinne, załamują się wszelkie konstelacje wychowawcze i rodzinna wspólnota wartości.

Demografowie zwracają uwagę na malejący przyrost naturalny w naszym kraju. Rodzina coraz częściej kalkuluje czy warto, czy opłaci się mieć jeszcze jedno dziecko? Rodzice zastanawiają się, czy będą w stanie utrzymać dziecko, zapewnić mu dobre warunki rozwoju zdrowotnego i intelektualnego. Zaczynają podlegać reformom coraz to nowe dziedziny życia społecznego i gospodarczego. Proces socjalizacji i wychowania w rodzinie kreowany jest z reguły w zależności od zmian dokonujących się w sferze społeczno-ekonomicznej kraju. Wszystkim tym przemianom towarzyszy przyjmowanie norm i wzorów płynących do nas z krajów zachodnich. Przejmowane są nowe wartości i normy społeczne między innymi: liberalizm seksualny, pomniejszenie wartości małżeństwa, dążenie do uniezależnienia się za wszelką cenę. Stąd wypływa rosnąca liczba związków kohabitacyjnych i dzieci pozamałżeńskich oraz odchodzenie od tradycyjnych form małżeństwa i rodzicielstwa. Stanowi to ogromne zagrożenie dla tradycyjnej rodziny.

Restrukturyzacja w Polsce tworzy nowe wzory zachowań, inne wartości i normy życia w społeczeństwie. Rodzą one często konflikty i trudności wychowawcze, które mogą doprowadzić do dysfunkcji rodziny. W wielu polskich rodzinach obserwujemy niezaradność finansową, wychowawczą i opiekuńczą, spowodowaną nadopiekuńczością państwa w minionej epoce, która ukształtowała postawę oczekiwania na pomoc i świadczenia ze strony opieki społecznej. Funkcjonowaniu współczesnej rodziny zagraża przede wszystkim zachwianie więzi osobowej, konflikty wewnątrzrodzinne, rozwody, alkoholizm, narkomania oraz rozmaite przypadki losowe⁵.

Współcześnie formułuje się model rodziny z jednym dzieckiem. Dowodzą tego analizy statystyczne rodzin miejskich i wiejskich, których dzietność wynosi średnio 1,3 dziecka w rodzinie. Wiele jest dziś rodzin rozbitych i rodziców samotnie wychowujących dzieci. Młodzi ludzie bardzo często zbyt pochopnie podejmują obowiązki rodzicielskie, a nie mogąc się odnaleźć w nowym układzie życiowym, próbują się z tej sytuacji wycofać. Inni z kolei nie chcą się wiązać i tworzyć rodzin, twierdząc, że rodzina to tylko same kłopoty.

Wartości wdrożone dziecku w środowisku rodzinnym pełnią ważną funkcję w zakresie selekcji zewnętrznych, które mają wpływ na proces socjalizacji i wychowania.

---

⁵ H. Cudak, *Znaczenie rodziny w rozwoju...*, dz. cyt., s. 14.

Oddziaływania rodzicielskie kształtujące wartości, normy społeczne, wzory i wzorce zachowań, są trwałe, bo rozpoczynają się od urodzenia dziecka i funkcjonują przez znaczną część życia ludzkiego. Rodzina ma tę przewagę w wywieraniu wpływu na dziecko, że jej oddziaływania są silniejsze i trwalsze w sprawach zasadniczych tj. postawach, wartościach, orientacjach życiowych. Inne podmioty socjalizacji, takie jak: szkoła, grupa rówieśnicza czy środki masowego przekazu mają także ważny wpływ w wyborze drogi życiowej lecz nie tak znaczny jak rodzina.

Przemiany rodziny współczesnej dokonują się w sferze jej funkcji społecznej ale również w sferze jej typów, modeli i wzorów zachowania. Badacze wyodrębniają wiele różniących się typów współczesnych rodzin polskich. Według F. Adamskiego typologia rodziny opiera się bądź na liczbie jej członków i różnych formach organizacyjnych życia rodzinnego, bądź na kryterium źródła utrzymania rodziny, charakterze środowiska zamieszkania i stylu życia rodziny. Biorąc pod uwagę grupę kryteriów, wyróżnia się:

- rodzinę małżeńską, czyli nuklearną, składającą się z męża i żony oraz najczęściej jednego lub dwojga dzieci;
- rodzinę poligamiczną, składającą się z kilku związków małżeńskich (najczęściej jednego mężczyzny z wieloma kobietami) połączonych w jedną zbiorowość rodzinną. Występuje ona najczęściej w kulturze islamu;
- rodzinę poszerzoną, wielopokoleniową, nazywaną też dużą (pod jednym dachem zamieszkuje kilka pokoleń uznających patriarchalną władzę „ojca rodziny”). Typ ten występuje w niektórych państwach trzeciego świata;
- zmodyfikowaną rodzinę poszerzoną, która stanowi luźny związek rodzin nuklearnych, będących w częściowej zależności od siebie.

Natomiast ze względu na drugą grupę wymienionych już kryteriów dzieli się rodziny na następujące typy:

- rodzina chłopska,
- rodzina robotnicza,
- rodzina inteligencka,
- rodzina miejska,
- rodzina wiejska⁶.

---

⁶ F. Adamski, *Socjologia małżeństwa i rodziny*, Wprowadzenie, Warszawa 1982, s. 12.

Badając płaszczyznę wychowawczej roli rodziny można również wziąć pod uwagę także układ stosunków pracy zawodowej poszczególnych członków rodziny. Na podstawie kryterium układu stosunków pracy zawodowej w rodzinie wyróżnia się rodzinę tradycyjną, w której pracuje tylko mąż i ojciec, a żona i matka prowadzi gospodarstwo domowe, następnie rodzinę, w której pracują obydwie małżonkowie i jednocześnie nie mają nikogo z dorosłych do pomocy w domu i wychowywaniu dzieci, jak również rodzinę, która przy zaangażowaniu zawodowym obojga małżonków korzysta z takiej pomocy.

Biorąc pod uwagę stan ekonomiczny rodzin wyróżniamy:

- rodziny bardzo biedne, bez stałego źródła zarobku, które utrzymują się z prac dorywczych, sezonowych oraz zasiłków opieki społecznej, praktycznie pozbawione warunków do wychowywania i kształcenia dzieci;
- rodziny biedne, z warstwy robotników nie wykwalifikowanych, w których warunki wychowawcze są mało sprzyjające i poziom aspiracji w zakresie kształcenia dzieci jest niski;
- rodziny zamożne, ze średnich klas zawodowych, żyjące w dostatku, dążące do awansu społecznego rodziny, w których warunki do wychowywania dzieci są dobre i poziom aspiracji ich kształcenia jest wysoki oraz rodziny bardzo zamożne.

Z punktu widzenia warunków wychowawczych w rodzinie, interesujący jest podział rodzin według ich liczebności. Uwzględnia on:

- rodzinę nieliczną (1 - 2 dzieci), uznawaną za mało sprzyjającą uspołecznieniu dziecka;
- rodzinę średnio liczną (3 - 4 dzieci), o optymalnym dla procesu uspołecznienia układzie styczności między rodzeństwem oraz rodzicami i dziećmi;
- rodzinę bardzo liczną (ponad 4 dzieci), o raczej niekorzystnym dla procesu socjalizacji układzie stosunków, zbyt złożonym, trudnym do wychowawczego opanowania.

Kolejnego podziału rodzin można dokonać, biorąc pod uwagę zróżnicowanie więzi społecznej. Taki podział wydaje się ważny i aktualny nie tylko z socjologicznego ale i pedagogicznego punktu widzenia⁷.

Wspomniane powyżej kryterium pozwala na wyróżnienie następujących typów rodzin:

- rodzinę normalną, opartą na więzi biologicznej między rodzicami a wszystkimi dziećmi, która odznacza się pozytywną atmosferą współżycia, spójnością wzajemnych stosunków dzięki ich ukierunkowaniu na zaspokojenie potrzeb i aspiracji wszystkich jej członków;

---

⁷ J. Brągiel, *Więzi społeczne w rodzinie*, [w:] *Pedagogika rodziny*. Red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, s.105.

- rodzinę niepełną wskutek trwałej nieobecności jednego z rodziców, z których każdy implikuje swoiste trudności i problemy wychowawcze;
- rodzinę zreorganizowaną przez zawarcie po jej rozbiegu drugiego lub jeszcze następnego małżeństwa, stanowiącą skomplikowany układ stosunków społecznych między naturalnymi a przybranymi rodzicami i dziećmi oraz problemy związane z ojczymem lub macochą;
- rodzinę zdeorganizowaną, w której panują stosunki konfliktowe, zaburzające proces socjalizacji;
- rodzinę zdemoralizowaną, pozostającą w kolizji z prawem czy z zasadami współżycia społecznego, choć często solidarną w stosunkach wewnątrzrodzinnych, połączoną więzią uczuciową, będącą jednak głównym źródłem deprawacji dziecka;
- rodzinę stanowiącą środowisko zastępcze, opartą na więzi współżycia i funkcji opiekuńczo-wychowawczej w stosunku do dzieci przy świadomości braku więzi biologicznej z nimi.

Przez wieki w Polsce ukształtował się model tradycyjnej rodziny, charakteryzujący się rygorystycznie przestrzeganiem podziałem czynności między mężem a żoną. Opierał się on na autorytecie „głowy rodziny”- ojca i męża, który był i często jest żywicielem rodziny, odpowiada za jej materialny byt. Natomiast do zadań kobiety – matki należy zajmowanie się domem, opieka nad dziećmi i ich wychowaniem. Na skutek przeobrażeń, głównie społeczno – ekonomicznych, w sposób zasadniczy zmieniła się pod tym względem sytuacja w rodzinie i małżeństwie. Zmianie uległa zarówno świadomość członków rodziny, jak również gradacja wartości, co w efekcie doprowadziło do odchodzenia od modelu tradycyjnego. Większość kobiet opowiada się za partnerskim modelem życia rodzinnego, preferuje taki podział obowiązków, by wszyscy domownicy mieli nie tylko obowiązki, ale również prawa⁸.

Opierając się na badaniach należy sądzić, że niezależnie od typu czy modelu rodziny najistotniejszym elementem we właściwym funkcjonowaniu wspólnoty rodzinnej jest subiektywne odczucie szczęścia współmałżonków i dzieci. Ten stan emocjonalny w rodzinie sprzyja tworzeniu właściwych warunków socjalizacyjnych dzieci oraz odpowiedniego ich wychowania, co nie jest bez znaczenia dla środowiska rodzinnego, społeczeństwa i państwa. W interesie członków rodziny, jak też w interesie państwa powinno leżeć, aby warunki życia rodzinnego stawały się coraz lepsze. Podstawą działań na rzecz rodziny jest jednolite prawo rodzinne. Państwowe prawo rodzinne powinno zabezpieczyć

---

⁸ H. Cudak, *Znaczenie rodziny w rozwoju...*, dz. cyt. s. 19.

realizację wszystkich praw rodziny w konkretnych sytuacjach życiowych., a władza wykonawcza musi strzec ich przestrzegania, kształtując jednocześnie optymalną politykę prorodzinną oraz zabezpieczenie socjalne dla rodzin z ryzykiem ubóstwa materialnego i społecznego.

Istotne znaczenie mają więzi międzypokoleniowe. Pozwalają one starszym kształtować świadomość społeczno – kulturową młodszego pokolenia. Dzięki kontaktom z rodzicami, ze starszym rodzeństwem lub z innymi członkami rodziny, dziecko zaczyna rozumieć otaczającą je rzeczywistość społeczną, przyrodniczą czy kulturową. Staje się w ten sposób jej odbiorcą, a później twórcą. W młodym człowieku rodzą się więc twórcze właściwości, a rozwój ich zależy od świadomych poczynań rodzicielskich. Uruchomienie, rozbudzenie i ukierunkowanie tych twórczych możliwości jest jednym z głównych zadań rodziny. Ojciec i matka mogą eliminować bądź izolować dziecko od pewnych negatywnych czynników tkwiących w środowisku lokalnym i rówieśniczym.

Zadania wychowawcze rodziny

Rodzice są dla swoich dzieci najwcześniejszym i najbardziej wpływowym wzorem do naśladowania. To oni właśnie mają za zadanie nauczyć dziecko właściwej analizy zasad oceny siebie i innych, rzeczy i zdarzeń oraz zjawisk społecznych. Należy rozwijać w dziecku zdolność do samodzielności, do twórczego rozwiązywania problemów swojego przyszłego życia. Dzieci poprzez codzienny kontakt z rodzicami przejmują pewne normy i wzorce zachowań. Istnieje sprzeczność pomiędzy tym, co rodzice przekazują dzieciom werbalnie, a ich realnym zachowaniem. Niestety, wywiera to negatywny wpływ na rozwój społeczny i moralny dziecka. W jego wychowaniu bardzo ważną rolę odgrywa przykład osobisty rodziców.

Do podstawowych zadań rodzicielskich zalicza się m.in. dbałość o dobre wzajemne stosunki w rodzinie, o atmosferę życia domowego, właściwą organizację życia, wypoczynku i rozrywki. Organizacja życia w rodzinie powinna być oparta na współpracy i współdziałaniu, uznawaniu praw wszystkich członków rodziny, zdolności rodzicielskich do wyrzeczeń dla wspólnego dobra.

Ważnym zadaniem rodziny jest przygotowanie dzieci do życia w społeczeństwie, poprzez włączanie ich w organizowanie życia rodzinnego i rozwiązywanie codziennych

problemów, wspomaganie rozwoju, tworzenie sytuacji wychowawczych, stosowanie określonego systemu nagród i kar, rozbudzanie aspiracji życiowych, stałej kontroli nad poczynaniami dziecka oraz właściwych przykładów postępowania i norm zachowania ze strony rodziców. To właśnie w rodzinie tworzą się ścisłe więzi emocjonalne między jej członkami, a dziecko kształtuje tu własną osobowość i może w pełni rozwijać swoje możliwości psychiczne. Oddziaływania wychowawcze w rodzinie przebiegają w sposób spontaniczny i intuicyjny. Są one trwałe i korzystne dla dziecka, ponieważ wynikają z rodzicielskich potrzeb opiekuńczo-wychowawczych. Proces wychowawczy kreowany przez środowisko rodzinne musi stawać się świadomą i planowaną działalnością pedagogiczną. Rodzina, spełniając swoje zadania wychowawcze, oddziałuje na swoich członków zarówno w sferze zachowań przypadkowych i niezamierzonych, jak też celowych i przemyślanych działań wychowawczych, wynikających z określonego poziomu kultury pedagogicznej⁹.

Ważnym elementem wychowawczym jest naśladownictwo przez dziecko najbliższych jemu osób, tj. matki i ojca. Dlatego rodzice powinni przejawiać społecznie przyjęte zasady postępowania w rodzinie i poza rodziną, winni tworzyć korzystny klimat wychowawczy, kształtować poczucie wspólnoty celów życiowych.

Zadania wychowawcze współczesnej rodziny są znacznie trudniejsze niż rodziny tradycyjnej. Dzisiejsza rodzina nie nadąża za dokonującymi się przeobrażeniami społecznymi, gospodarczymi i politycznymi, jakie dokonują się w ostatnich latach w Polsce. Dlatego też w wielu rodzinach rodzą się trudności i zaburzenia funkcji wychowawczych. Bardzo często spotyka się dziś przykłady zaniedbywania przez rodzinę swych obowiązków wychowawczych. Najczęstsze przyczyny takich zachowań to: brak środków materialnych, utrudniających wypełnianie zadań rodzicielskich, brak czasu rodziców dla dzieci, wynikający z ogromu zajęć związanych ze zdobywaniem środków do życia.

W wielu współczesnych rodzinach daje się zauważyć rozluźnienie a nawet zerwanie więzi emocjonalnych, biologicznych i kulturowych. Jak dowodzi A. M. Tchorzewski „nadwyrężone” lub „zerwane” więzy rodzinne powodują zjawisko dysfunkcji i patologii w rodzinie. O dysfunkcjonalności w rodzinie świadczą wewnętrzne sprzeczności,

---

⁹ Tamże, s. 30.

przeciwieństwa, rozbieżności, zakłócenia jakie zachodzą w relacjach pomiędzy jej członkami¹⁰.

Rodzina ma wielkie znaczenie dla rozwoju dzieci i rozwoju społeczeństwa. Stanowi ona podstawową, fundamentalną komórkę narodu i społeczeństwa. Rodzina przekazuje wartości kulturowe z pokolenia na pokolenie, tworzy nowe systemy wartości małżeństwa i rodziny. Rodzina zawsze kształtuje wyobrażenia dzieci i młodzieży o przyszłości, ich aspiracje życiowe, styl życia, dążenia zawodowe. Rodzina jest pierwszą grupą społeczną w życiu dziecka, której członkiem staje się ono od urodzenia i nie przestaje nim być do późnej starości. Opiera się na związkach krwi, małżeństwa lub adopcji oraz spełnia podstawowe funkcje ważne zarówno do utrzymania ciągłości biologicznej jak i normalnego rozwoju psychospołecznego jednostki i społeczeństwa.

Najbardziej optymalne warunki dla wypełnienia zadań rodzicielskich ma rodzina pełna składająca się z dwojga rodziców i dzieci, połączonych ze sobą silną więzią emocjonalną, w której przyjmowane są i przekazywane młodemu pokoleniu uznawane społecznie wartości etyczne, normy społeczne i wzory zachowań zarówno w środowisku rodzinnym jak i pozarodzinnym. Rodzina odgrywa podstawową rolę w rozwoju społecznym, zdrowotnym i intelektualnym. W domu rodzinnym dziecko uczy się właściwych sposobów reagowania i zachowania, nabywa to, co potocznie nazywa się mianem obycia, ogłady, kultury. Dom rodzinny jest zasadniczym miejscem, do którego chętnie się wraca, i w którym się przebywa.

Dom rodzinny może, z jednej strony, głęboko łączyć członków rodziny, ale może także ich dzielić. W życiu rodzinnym należy dążyć do eliminowania konfliktów rodzinnych, wrogości w stosunkach międzyludzkich. Dlatego też konieczne jest podtrzymywanie dialogu między rodzicami i pozostałymi członkami rodziny oraz respektowanie przyjętych zasad współżycia rodzinnego, w przeciwnym razie wszelkie wysiłki wychowawcze i socjalizacyjne mogą pozostać bezowocne¹¹.

Obecnie maleje w naszym społeczeństwie poczucie odpowiedzialności dużej liczby rodziców za wychowanie własnych dzieci. W tych warunkach w niepokojącym tempie poszerzają się kręgi dzieci zdemoralizowanych, przestępczych i aspołecznych¹². Obserwuje

---

¹⁰ A.M. Tchorzewski, *Rodzaje i rozmiary dysfunkcji i patologii w rodzinie w okresie transformacji w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnej rodziny w Polsce*, red. H. Cudak, Piotrków Trybunalski 1998.

¹¹ Tamże, s. 26.

¹² Tamże, s. 28.

się wzrost agresji dziecięcej i rozmaite formy demoralizacji, co stwarza zagrożenie dla życia społecznego. Stąd też wychowanie w rodzinie ma być traktowane nie tylko jako sprawa osobistej satysfakcji, ale także jako spełnienie moralnego obowiązku wobec naszych dzieci i wobec społeczeństwa, w którym żyjemy.

Adopcja szansą dla osieroconych dzieci i ich przyszłych rodziców

Rodzina stanowi dla dziecka pierwsze i fundamentalne środowisko społeczne, dlatego marzeniem każdego małżeństwa jest mieć dziecko. Radosny gwar i śmiech dzieci dopełniają klimat prawdziwego domu. Jednak jest wiele małżeństw, które nie mogą mieć własnych dzieci, wtedy jedyną dla nich szansą staje się adopcja. Taki krok z jednej strony niesie nadzieję na bogatsze życie, na pełną rodzinę i radość kochania maleństwa, z drugiej jednak strony rodzi obawy i niepokoje. Możemy się obawiać, czy potrafimy pokochać nie urodzone przez siebie dziecko? Jakie ono będzie? Czy trud wychowania go, nie przerośnie naszych możliwości?

Dobrze, jeśli potencjalni rodzice wiele o tym ze sobą rozmawiają, nie boją się stawiania pytań, są świadomi powodów swoich pragnień, a w związku czują się trwale i stabilnie.

Adopcja jest terminem tak powszechnie znanym, że wydaje się nie wymagać precyzowania. W dawnym języku polskim pojęcie to definiowano, jako „usynowienie”, czyli przyjęcie osoby obcej do rodziny przez stworzenie między przysposobionym (adoptowanym), a przysposabiającym (adoptującym) takich stosunków prawnych, jakie zachodzą pomiędzy rodzicami a dziećmi¹³. Oznaczało ono uczynienie dziecka obcego dzieckiem własnym. Stosowano również piękny, a obecnie rzadziej spotykany termin – „przybranie”, czyli uznanie kogoś za swego, przyjęcie dziecka jako własne. Nie tylko dzieci były przybrane, ale też rodzice, co z kolei oznaczało, że osoby nie będące rodzicami biologicznymi traktowane były na prawach rodziców, w pełnym tego słowa znaczeniu. Adopcję określano także jako jedną z metod zwalczania skutków sieroctwa społecznego¹⁴.

---

¹³ *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 9, PWN, Warszawa 1966, s. 574.

¹⁴ M. Szlagura, *Otrzymane macierzyństwo: Przeżycia matek adoptujących [w:] Oblicza macierzyństwa*, pod red. D. Kornas-Bieli, Wyd. KUL, Lublin 1999, s. 259.

Jedna z najbardziej przejrzystych definicji głosi, że adopcja to legalne przejście dziecka z rodziny biologicznej do innej¹⁵. Antonina Gutowska określa ją jako zjawisko polegające na otoczeniu opieką rodzicielską i uznaniu za swoje dziecka osieroconego lub porzuconego¹⁶. Marian Kalinowski powiedział, że adopcja jest jedną z form realizacji zasady: zrób wszystko, aby dziecko wychowywało się w rodzinie¹⁷. W rozumieniu potocznym w adopcji chodzi o przyjęcie z miłością dziecka obcego i stworzenie wraz z nim nowej bądź rozbudowanie istniejącej już rodziny. W języku prawniczym adopcję nazywa się terminem „przysposobienie”. Definiowana jest ona

*[...] jako stosunek prawny, powstały z woli zainteresowanych, taki sam, jaki istnieje między rodzicami a dzieckiem. Jest to więc stosunek rodzicielski, w którego ramach powstają między przysposabiającym a przysposobionym wszelkie obowiązki i prawa właściwe dla naturalnego stosunku rodzicielskiego. Wiąże się z tym władza rodzicielska, obowiązki alimentacyjny, pokrewieństwo itp.*¹⁸

Z psychologicznego punktu widzenia w procesie adopcyjnym można wyróżnić cztery fazy: podjęcie decyzji o adopcji dziecka, kwalifikowanie kandydatów na rodziców adopcyjnych, przygotowanie do podjęcia roli rodziców, oczekiwanie na dziecko.

Adopcja to zjawisko, które „od zawsze” w jakiś sposób budziło moje zainteresowanie i sporo emocji. Fascynujące jest to, że początkowo obcy sobie ludzie, małżonkowie i dziecko, tworzą rodzinę, nawiązują więź i budują wyjątkową wspólnotę, dochodząc do niespotykanej głębi uczuciowej, takiej, którą nie zawsze udaje się stworzyć nawet w rodzinach spokrewnionych. Dzieje się to wszystko nie bez trudu, przekraczania niewidocznych barier, niezrozumienia, przyjęcia i zawierzenia swej drogi życiowej, odmiennej od rodzicielstwa biologicznego. Ze swej natury adopcja pełni funkcję kompensującą i służy głównie najlepiej pojętemu dobru dziecka. Jako instytucja wykreowała się przez lata na dobre. Nie stanowi imitacji rodziny, ale pełną jej formę. Nie tylko bowiem zastępuje rodzinę dla dziecka lecz także wciela się w nią, nie tyle daje szansę na wychowanie potomstwa, ile „rodzi” dziecko w nowej wspólnocie, w odmienny sposób, w aspekcie nie biologicznym ale

¹⁵ Oxford Illustrated Encyclopedia of Peoples and Cultures, Oxford University Press, Oxford 1992, s. 3.

¹⁶ A. Gutowska, *Tajemnica i jawność adopcji* [w:] *W świecie dziecka osieroconego i rodziny adopcyjnej*, pod red. A. Kalus, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO, Opole 2003, s. 35.

¹⁷ M. Kalinowski, *Adopcja – sens pojęcia*, „Opieka – Wychowanie – Terapia” 1994, nr 3, s. 25.

¹⁸ A. Bałandynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego* [w:] *Adopcja: teoria i praktyka*, pod red. K. Ostrowskiej, E. Milewskiej, CMPPP MEN, Warszawa 1999, s. 17.

kulturowym. Tym sposobem kreuje nową rzeczywistość dającą nadzieję na przyszłość dla dziecka, dla jego nowej rodziny ale także w jakimś stopniu dla rodziców biologicznych, świadomych, że akt adopcji otwiera dziecku szanse na życie we wspólnocie rodzinnej i dalsze perspektywy rozwoju.

Z chwilą pojawienia się dziecka w domu, najważniejszą staje się sprawa nawiązania i kształtowania więzi emocjonalnej. Dziecko bardzo trudno adoptuje się w nowym środowisku i powoli nawiązuje kontakty z rówieśnikami. W pierwszym okresie pobytu w rodzinie musi odreagować urazy emocjonalne, niekiedy skutki przemocy fizycznej i psychicznej, zaś dzieci starsze nie mogą początkowo odnaleźć się w nowej sytuacji i mają problemy w nawiązaniu więzi uczuciowych z nowymi rodzicami. Rodzice adopcyjni muszą radzić sobie z poczuciem niższej wartości, wynikającej np. z bezpłodności jednego lub obojga rodziców, powstawaniem mechanizmów obronnych związanych z odrębnością rodzicielstwa społecznego i biologicznego. Mają także trudności z akceptacją zastanego zachowania przysposobionego dziecka. Powoduje to wytworzenie się barier między rodzicami a dziećmi. Bardzo trudnym problemem jest konieczność przełamania bariery obcości. Rodziców zaskakują reakcje i zachowanie dziecka, które często znacznie różnią się od zachowania i reakcji dzieci wychowujących się w naturalnych rodzinach. Takie zachowania i brak pozytywnych relacji między dzieckiem a jego przybranymi rodzicami bardzo rodziców niepokoi i utrudnia nawiązanie pozytywnych więzi emocjonalnych. Ponadto adopcja jest utrzymywana w tajemnicy przed otoczeniem i samym dzieckiem (wielu rodziców adopcyjnych zmienia miejsce zamieszkania). Jest to problem, z którym muszą poradzić sobie rodzice adopcyjni. Muszą zdecydować, czy i kiedy powiedzieć dziecku, że zostało adoptowane, jeśli samo nie pamięta tego faktu oraz czy i jak szeroki krąg osób poinformować o tym, że adoptowali dziecko. Otwartość wobec dziecka pozwala na prawidłowe kształtowanie jego tożsamości. W przypadku ujawnienia przed dzieckiem faktu adopcji przez osoby trzecie, dochodzi często do zerwania więzi osobowych pomiędzy dzieckiem a rodzicami adopcyjnymi. Wskazane jest zatem, by w stosownym czasie rodzice adopcyjni poinformowali dziecko o fakcie jego adopcji. Musi ono bowiem wzrastać wraz ze swoją naturalną historią. Ujawnienie adopcji zwiększa szanse udanych relacji między dzieckiem a rodzicami. Podczas procedury adopcyjnej większość rodziców deklaruje wprowadzić gotowość poinformowania dziecka o adopcji, jednak w praktyce tylko nieliczne dzieci wiedzą, że są adoptowane.

Rodzina adopcyjna stanowi najbardziej skuteczną i optymalną formę kompensowania dziecku zaburzonego funkcjonowania rodziny biologicznej lub jej braku. Jej szczególne zalety opiekuńczo-wychowawcze polegają na tym, iż stwarza ona pomiędzy dzieckiem a adoptującymi, prawną więź rodzinną – taką, jaka istnieje pomiędzy dzieckiem a rodzicami naturalnymi. Pozytywną rolę rodziny adopcyjnej w przywracaniu dzieciom osieroconym równowagi emocjonalnej i poczucia bezpieczeństwa, zdaje się potwierdzać fakt sporadycznego powrotu tych dzieci do domów dziecka i innych zakładów opiekuńczo – wychowawczych.

Decyzja o adopcji dziecka podejmowana przez małżonków uwarunkowana jest bardzo różnymi motywami. Jako podstawowy wymienia się chęć posiadania dziecka (adopcyjnego) wobec niemożności posiadania dziecka naturalnego. Rodzice adopcyjni pragną obdarzyć dziecko uczuciem i być przez nie kochani. Oprócz potrzeby rodzicielstwa pojawiają się także inne powody adopcji, do których można zaliczyć:

- pragnienie stworzenia pełnej rodziny;
- odnalezienie celu własnego życia, nadanie mu sensu, urozmaicenie monotonii życia;
- chęć uszczęśliwienia osieroconego dziecka;
- chęć likwidacji poczucia samotności, pragnienie posiadania kogoś bliskiego, wnoszącego nowe treści w życie osobiste;
- przekazanie komuś dorobku życia;
- lęk przed bezsilnością starości.

W przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wyróżnia się trzy rodzaje adopcji, zwanej przysposobieniem:

- **przysposobienie pełne,**
- **przysposobienie niepełne,**
- **przysposobienie całkowite.**

Pod względem prawnym każda z tych form określa stosunek nowej rodziny do dziecka i stopień związku pomiędzy tymi podmiotami. **Adopcja pełna** jest przydatna w sytuacji, gdy przyjmuje się dziecko małe, które nie zna swoich rodziców naturalnych¹⁹. Stanowi podstawową formę przysposobienia w polskim prawie. Powoduje zupełne zerwanie więzi prawnego – rodzinnej z dotychczasową (naturalną) rodziną dziecka. Wszyscy członkowie rodziny biologicznej tracą prawa do dziecka i zwolnieni są z wszelkich obowiązków wobec

---

¹⁹ J. Ignatowicz, *Prawo rodzinne: zarys wykładu*, PWN, Warszawa 1995, s. 219.

niego; również dziecko nie może sobie rościć do nich żadnych praw, a w przyszłości nie będzie miało wobec nich żadnych powinności. Na to miejsce wchodzi więc rodzina z przysposabiającym i całą jego rodziną²⁰. Wszyscy członkowie nowej rodziny wchodzi w stosunek pokrewieństwa z dzieckiem, a dziecko z nimi. Dzięki temu przysposobiony uzyskuje takie same uprawnienia i obowiązki, jakie wynikają ze stosunku pokrewieństwa. Dziecko nabywa także prawa spadkowe w nowej rodzinie. Po uzyskaniu dojrzałości (pełnoletności) obowiązuje je zakaz zawierania małżeństwa z jego naturalnymi krewnymi, a także z przysposabiającym. Przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego, a jeżeli został adoptowany wspólnie przez małżonków albo jeden z małżonków przysposobił dziecko współmałżonka – nazwisko, które noszą albo nosiłyby dzieci zrodzone z tego związku. Za zgodą adoptowanego i adoptującego sąd może postanowić, że dziecko będzie nosić nazwisko złożone z jego dotychczasowego nazwiska i nazwiska przysposabiającego. Dopuszczalna jest również zmiana imienia dziecka. Z żądaniem takim może wystąpić przysposabiający, natomiast małoletni, który ukończył 13 lat, może wyrazić na to zgodę lub jej odmówić, dziecka młodszego sąd powinien wysłuchać²¹.

Przy **przysposobieniu pełnym** najczęściej następuje wypisanie nowego aktu urodzenia, w którym przysposabiający figurują jako rodzice dziecka. Do aktu urodzenia można też wpisać stosowną dodatkową wzmiankę o adopcji, na podstawie której w odpisach skróconych aktu, przysposabiający będą figurować jako rodzice. Jeśli sąd zezwoli na sporządzenie nowego aktu urodzenia, to dawny podlega utajnieniu i nie wydaje się z niego odpisów, choć jego treść uzupełnia się dodatkową wzmianką o sporządzeniu nowego aktu. Pierwotny akt dostępny będzie tylko dla sądu, zwłaszcza w związku z prowadzonym postępowaniem w sprawie ustalenia pochodzenia dziecka lub rozwiązania stosunku przysposobienia. Dostęp do niego będzie miało też adoptowane dziecko po osiągnięciu przez nie pełnoletności. Omawiane wyżej **przysposobienie pełne** jest rozwiązywalne.

Drugi rodzaj przysposobienia - **adopcja niepełna** – znajduje zastosowanie w odniesieniu do dzieci starszych i mających świadomość związku z dwoma rodzinami. Przysposobienie to powoduje skutki ograniczone i stanowi dopuszczalny wyjątek

---

²⁰ I. Bielicka, A. Stelmachowski, E. Sztekiel, *O przysposobieniu (adopcji) dzieci. Mówią lekarz, działacz społeczny i prawnik*, Wydawnictwo Prawnicze, Wrocław 1966, s. 77, S. Piechocki, *Przysposobienie dziecka*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1983, s. 12.

²¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art.121 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

od powszechnie stosowanego w praktyce **przysposobienia pełnego**. Przysposobiony podlega władzy rodzicielskiej przysposabiającego, otrzymuje jego nazwisko i dziedziczy po nim. Istnieją również obowiązki alimentacyjne między przysposobianym, a jego rodziną naturalną lecz ulega zmianie kolejność tego obowiązku.

W razie **przysposobienia niepełnego** przez tylko jednego z małżonków powstaje stosunek powinowactwa między przysposobionym a współmałżonkiem przysposabiającego. Wówczas przysposobiony otrzymuje nazwisko nowego opiekuna. Może nosić nazwisko złożone ze swego dotychczasowego nazwiska i nazwiska przysposabiającego. Uzyskuje również możliwość zmiany imienia²². Do aktu urodzenia przysposobionego wpisuje się dodatkowo wzmiankę o adopcji. Poza nią akt urodzenia pozostaje bez zmian. W skróconym odpisie aktu urodzenia jako jego rodziców podaje się przysposabiających, chyba że sąd postanowi inaczej. **Adopcję niepełną** orzeka sąd na podstawie żądania przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda jest potrzebna do dokonania przysposobienia. Obie te przesłanki muszą zaistnieć łącznie. **Przysposobienie niepełne** jest niedopuszczalne, jeśli rodzice naturalni dziecka wyrazili zgodę na jego adopcję bez wskazania osób, które miałyby się nim zaopiekować.

Najbardziej istotna różnica pomiędzy **adopcją pełną a niepełną** polega na odmiennym charakterze więzi adoptowanego z rodziną naturalną i adopcyjną. Chociaż ustaje władza rodzicielska, a osoby adoptujące uzyskują ją w takim samym zakresie jak w przypadku **przysposobienia pełnego**, to rodzice biologiczni nie tracą prawa do osobistej styczności z adoptowanym dzieckiem. W sytuacjach gdy utrzymywanie bliskich kontaktów adoptowanego dziecka z rodziną naturalną negatywnie wpływa na jego osobowość i zagraża jego dobru, przysposabiający może wystąpić do sądu opiekuńczego z żądaniem zmiany **adopcji niepełnej na pełną**.

Istnieje także **przysposobienie pełne nierozwiązywalne**, określane jako **całkowite**. Orzeka się je wtedy, gdy biologiczni rodzice dziecka wyrazili zgodę na tak zwane anonimowe przysposobienie, czyli bez wskazania osoby adoptującego. Istotą tego przysposobienia jest jego nierozwiązywalność. Forma ta pozwala na zupełne ukrycie adopcji, ponieważ w księgach stanu cywilnego sporządza się nowy pełny akt urodzenia, w nowym miejscu,

---

²² Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 122 § 2, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

z rodzicami adopcyjnymi, figurującymi jako rodzice biologiczni. Stary akt jest skreślany i nie odnotowuje się w nim, kto adoptuje dziecko²³. Przysposobienie tego typu może nastąpić wtedy, gdy zostaną spełnione dwa istotne warunki. Rodzice naturalni muszą całkowicie zrzec się dziecka, zawierając tak zwaną zgodę blankietową, nie określając osoby adoptującej.

W rzeczywistości nie wiedzą, kto ich dziecko przyjmuje. Taka zgoda jest wydawana w stosunku do niemowląt, a w praktyce wyrazicielami umowy blankietowej są najczęściej samotne, młode matki. Drugi z warunków stanowi, że zgodę taką mogą one wyrazić przed sądem opiekuńczym nie wcześniej niż po upływie sześciu tygodni od dnia urodzenia dziecka²⁴. Ta forma przysposobienia zwana jest również **przysposobieniem anonimowym**. Stanowi ona najdalej idącą postać adopcji, najsilniej wiąże dziecko przysposobione z przysposabiającym i jego rodziną. Jednocześnie prowadzi do zupełnego zerwania więzów przysposobionego z jego rodziną naturalną.

Przysposobienie całkowite jest poszerzoną i pogłębioną w swych skutkach prawnych odmianą **przysposobienia pełnego**. Dziecko adoptowane traci dotychczasowy stan cywilny i nabywa nowy, związany z włączeniem go do nowej rodziny oraz otrzymuje nazwisko przysposabiających. Niemożliwe jest zachowanie przez dziecko własnego nazwiska, ze względu na całkowite zatarcie pochodzenia dziecka z innej rodziny.

Adopcja z ważnych powodów może zostać rozwiązana, jednak nie jest to dopuszczalne, jeśli miałoby ucierpieć na tym dziecko. Istnieją bowiem poważne argumenty prawne na rzecz nierozwiązywalności przysposobienia. W praktyce rozwiązanie przysposobienia następuje, gdy nie zdaje ono egzaminu. Dotyczy to wyłącznie **adopcji pełnej i niepełnej**. Natomiast w przypadku **przysposobienia całkowitego** polski ustawodawca nie przewiduje takiej możliwości²⁵. Przysposobienie może zostać rozwiązane, gdy leży to w interesie przysposabianego. Jak twierdzi E. Milewska, przesłanki takiej adopcji nie są jednak w przepisach prawnych jasno sprecyzowane. „*Mówi się o zaistnieniu ważnych powodów, które interpretuje się jako jednoznaczne z nienawiązaniem bliskiej więzi, takiej jak w naturalnej rodzinie.[...]Podstawowa przesłanka rozwiązania przysposobienia, czyli brak*

---

²³ E. Milewska, *Kim są rodzice adopcyjni?*, CMPPP MEN, Warszawa 2003, s. 20 i n.

²⁴ A. Bałandynowicz, *Adopcja formą ...*, dz. cyt., s. 20.

²⁵ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 125 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

*więzi rodzinnej musi budzić wątpliwości i niepokój. Wynika to z wieloznaczności tego pojęcia, co pociągga za sobą możliwość różnorodnej interpretacji relacji rodzinnych*²⁶.

Z żądaniem rozwiązania przysposobienia mogą wystąpić zarówno przysposabiający, jak i przysposobiony. Istnieje możliwość rozwiązania przysposobienia przez oboje małżonków lub też przez jedno z nich. Nieletnie dziecko reprezentuje w sądzie kurator²⁷.

Oprócz wyżej wymienionych rodzajów przysposobienia, istnieje jeszcze prawna możliwość powierzenia dziecka polskiego do przysposobienia poza granice naszego państwa. Adopcja taka nosi nazwę zagranicznej bądź międzynarodowej. Po jej orzeczeniu dziecko na stałe opuszcza Polskę ze swoimi rodzicami adopcyjnymi, aby zamieszkać w ich kraju²⁸.

Odpowiednie warunki potrzebne do przysposobienia dziecka

Podstawowym celem instytucji przysposobienia w polskim prawie jest zapewnienie pozbawionym opieki rodzicielskiej dzieciom, możliwości wychowania w rodzinie. Według Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: „Przysposobić dziecko może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego”²⁹. Wynika z tego, że o adopcję może starać się zarówno małżeństwo bezdzielne, bądź posiadające własne dzieci jak również osoba nie będąca w związku małżeńskim. Jednak wspólnie przysposobić mogą tylko małżonkowie³⁰. Istotna jest także różnica wieku między rodzicami adopcyjnymi i dzieckiem. Kodeks nie precyzuje tego zagadnienia, stwierdzając jedynie, że „Między przysposabiającym i przysposobionym powinna istnieć odpowiednia różnica wieku”³¹. Jednakże praktyka wskazuje, że wymiar tej różnicy nie powinien przekraczać 40 lat. Wkrótce mają ulec zmianie przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Wówczas przysposobić będzie mogła osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają

²⁶ E. Milewska, *Psychologiczny i prawny kontekst spraw o rozwiązanie przysposobienia* [w:] *Adopcja: teoria ...*, dz. cyt., s. 52.

²⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 125 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

²⁸ E. Holewińska-Łapińska, *Adopcja zagraniczna w świetle prawa polskiego*, dz. cyt., s. 66.

²⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 114 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

³⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 115 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

³¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 114 § 2, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego oraz będzie posiadała opinię kwalifikacyjną, a także świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny.

Obecnie przysposobić dziecko mogą osoby, które:

- mają pełną zdolność do czynności prawnych;
- są zdrowe psychicznie i fizycznie;
- są w odpowiednim wieku;
- mają sytuację zawodową i finansową zapewniającą utrzymanie i wychowanie dziecka;
- mają odpowiednie warunki mieszkaniowe;
- gwarantują właściwą opiekę;
- kierują się dobrem dziecka;
- nie są uzależnione od nałogów;

ponadto:

- tworzą stabilny i trwały związek małżeński, oparty na szacunku i miłości;
- kierują się wartościowymi motywami adopcji;
- są jednomyślni w podjęciu decyzji o adopcji.

Natomiast jeśli chodzi o Katolickie Ośrodki Adopcyjne, to określiły one dla kandydatów na rodziców adopcyjnych następujące kryteria: dojrzałość do decyzji obojga małżonków, małżeństwo cywilne i sakramentalne, niekaralność, dobry stan zdrowia (fizyczny i psychiczny) oraz uczestnictwo obojga małżonków w całym opracowanym przez ośrodek postępowaniu przygotowawczym.

Sformułowania dotyczące przysposobienia, zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, mają na celu zabezpieczenie dobra dziecka, jego ochronę przed niebezpieczeństwami. Przysposobienie musi być dobrowolne, potwierdzone pisemnie przez rodziców w formie wniosku o przysposobienie³². Postępowanie rozpoczyna się na wniosek przysposabiającego.

W dniu 9 czerwca 2011 roku została uchwalona przez Sejm ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która dotyczyła szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka³³. Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012r. Za

---

³² Ustawa z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 117 §1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.

³³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r., *O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz. U. Nr 149, poz. 887.

szkolenie kandydaci mają ponieść koszty w wysokości nie wyższej niż 150% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W dalszym ciągu prowadzenie procedur przysposobienia stanowi wyłączną kompetencję ośrodka adopcyjnego. Ośrodek adopcyjny prowadzi samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd województwa zlecił realizację tego zadania na okres, co najmniej 5 lat. Całkowitą nowością jest, iż działalność ośrodków adopcyjnych jest nieodpłatna.

W dotychczasowym stanie prawnym tylko ośrodki publiczne działały bezpłatnie.

Nadal istnieją wojewódzkie banki danych oraz centralny bank danych. Zmianie uległa procedura związana z zakwalifikowaniem dziecka do adopcji, a także poszukiwania dla niego rodziców. Rodzice oraz inne instytucje, które zajmują się dziećmi, bądź które powzięły informację o dziecku, zgłaszają tę informację do ośrodka adopcyjnego działającego na terenie województwa, w którym przebywa dziecko. Po zgłoszeniu dziecka do ośrodka adopcyjnego, ośrodek ten sporządza informację o sytuacji prawnej, rodzinnej i zdrowotnej dziecka (kartę dziecka) oraz gromadzi dostępną dokumentację medyczną i psychologiczną dotyczącą dziecka. W przypadku, gdy ośrodek adopcyjny nie posiada informacji o sytuacji prawnej dziecka, w terminie 3 dni występuje do ośrodka adopcyjnego prowadzącego wojewódzki bank danych o ustalenie sytuacji prawnej dziecka. W terminie 7 dni od otrzymania wystąpienia, wojewódzki bank danych przekazuje do ośrodka adopcyjnego informację

o sytuacji prawnej dziecka. W terminie 14 dni od dnia otrzymania informacji zwrotnej o sytuacji prawnej umożliwiającej przysposobienie dziecka, ośrodek adopcyjny dokonuje kwalifikacji dziecka do przysposobienia oraz w przypadku niepozyskania kandydata do przysposobienia tego dziecka, przesyła ją wraz z kartą dziecka i dostępną dokumentacją medyczną, psychologiczną dotyczącą dziecka, do wojewódzkiego banku danych. Dokumenty te przekazywane są w formie elektronicznej. Bank ten w terminie 3 dni od dnia otrzymania dokumentów przekazuje te dokumenty do ośrodków adopcyjnych na terenie województwa, jak również do ośrodków adopcyjnych prowadzących wojewódzkie banki danych w pozostałych województwach, celem poszukiwania dla dziecka rodziny przysposabiającej. W przypadku nieznaalezienia kandydata do przysposobienia dziecka, w terminie 45 dni od dnia przekazania dokumentów do ośrodków, wojewódzki bank danych przekazuje w terminie 3 dni kwalifikację dziecka oraz kartę dziecka wraz z dostępną dokumentacją

medyczną i psychologiczną dotyczącą dziecka, do ośrodka adopcyjnego prowadzącego centralny bank danych.

Nowością jest również, iż o możliwości przysposobienia dziecka, którego brat albo siostra zostali wcześniej przysposobieni, należy bezzwłocznie poinformować tę rodzinę, która przysposobiła te dzieci. Kontakt z dzieckiem będzie możliwy dopiero po ukończeniu przez kandydata na rodzica szkolenia i po otrzymaniu pozytywnej opinii kwalifikacyjnej oraz zakwalifikowaniu dziecka do przysposobienia, chyba, że przysposobienie następuje między członkami rodziny. Z procedur szkolenia wyłączone są osoby spokrewnione lub spowinowacane z dzieckiem, a także rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka, w którym dziecko jest umieszczone.

Ustawa uregulowała dotychczasową praktykę ośrodków adopcyjnych w zakresie wydawania świadectw ukończenia szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka, opinii o ich kwalifikacjach osobistych oraz opinii kwalifikacyjnej w sprawach dotyczących umieszczania dzieci w rodzinie przysposabiającej. Kandydaci do przysposobienia dziecka mają obowiązek posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny. Kandydaci na rodziców są szkoleni na podstawie programu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw rodziny na okres 5 lat. Przed skierowaniem kandydata do przysposobienia dziecka na szkolenie, ośrodek adopcyjny dokonuje jego wstępnej oceny z uwzględnieniem między innymi motywacji do podjęcia się wychowywania dziecka. Przed orzeczeniem adopcji sąd musi zasięgnąć opinii kwalifikacyjnej od ośrodka adopcyjnego.

W zakresie postępowania adopcyjnego ustawa wprowadziła zatem obowiązkowe szkolenia dla kandydatów do przysposobienia dziecka. Ma to zapobiec sytuacjom pochopnych adopcji, które kończą się ich rozwiązaniem przez sąd. Przepisy mają na celu wyeliminowanie również tzw. adopcji ze wskazaniem. Po wejściu w życie tej ustawy, każdy rodzic ma obowiązek przedstawić w sądzie świadectwo ukończenia szkolenia, organizowanego przez ośrodek adopcyjny oraz opinię kwalifikacyjną. Nie ma to znaczenia czy rodzic poszukuje dziecka na własną rękę, czy za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego, skoro i tak każdy kandydat na rodzica musi ukończyć szkolenie w ośrodku adopcyjnym³⁴.

Jedną z przesłanek potrzebnych do przysposobienia dziecka jest pełna zdolność do czynności prawnych, którą nabywa każda osoba fizyczna, niezależnie od płci, która jest

---

³⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r., *O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz. U. Nr 149, poz. 887.

pełnoletnia³⁵. Osoby ubezwłasnowolnione całkowicie nie mają zdolności do czynności prawnych, zaś ograniczoną zdolność mają osoby częściowo ubezwłasnowolnione. Ubezwłasnowolnienie następuje wskutek orzeczenia Sądu Wojewódzkiego jako sądu pierwszej instancji. Istnieje wiele przyczyn takiej decyzji sądu, do których należą między innymi: choroba psychiczna, niedorozwój umysłowy albo inne zaburzenia psychiczne, będące przede wszystkim skutkiem pijaństwa albo narkomanii.

Kolejnym warunkiem „kwalifikowania” kandydatów na rodziców adopcyjnych jest minimalny wiek osoby przysposabiającej dziecko. Według Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego minimalny wiek do przysposobienia dziecka wynosi 18 lat, a dla kobiet, które uzyskały pełnoletniość przez zawarcie małżeństwa - lat 16. Różnica wieku między przysposabiającym a przysposabianym powinna być taka, aby przysposobiony mógł uzyskać wykształcenie zgodne z uzdolnieniami oraz osiągnąć zdolność do samodzielnego utrzymywania się, przed wejściem przez przysposabiającego w wiek emerytalny.

W podsumowaniu można stwierdzić, że najlepszym kandydatem na rodzica adopcyjnego jest osoba pełnoletnia, mająca w przypadku przysposabiającej kobiety nie więcej niż 60 lat, a przysposabiającego mężczyzny nie więcej niż 65 lat. Jednakże ustawa w jednoznaczny sposób ustala tylko minimalny wiek osoby mającej czynną zdolność do przysposobienia.

Stawianie przed rodziną adopcyjną pewnych wymagań natury etycznej

Zasadniczo adoptować dziecko mogą osoby, które chciałyby ofiarować mu miłość. Jednak w praktyce kandydaci na rodziców adopcyjnych muszą spełnić wiele formalnych warunków, a także pewne wymagania natury etycznej. Jak wiemy procedura adopcyjna jest nieco skomplikowana i ma na celu ochronę dziecka przed trafieniem w niewłaściwe ręce oraz zagwarantowanie mu odpowiedniej dla niego rodziny adopcyjnej. Najważniejszą rolę w procedurze adopcyjnej odgrywa sąd rodzinny, który na podstawie opinii wydanej przez ośrodek adopcyjny, decyduje o tym, czy osoba, starająca się o dziecko, może je zaadoptować. Przysposobić mogą zarówno pary małżeńskie, jak i osoby samotne. Według prawa polskiego nie mają możliwości adopcji pary pozostające w związkach nieformalnych.

---

³⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Osoby fizyczne, *Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych*, Art. 11.

Najczęściej o przysposobienie ubiegają się małżeństwa bezdzietne, które od wielu lat bezskutecznie oczekują potomka. Rodzice adopcyjni muszą zapewnić dziecku odpowiednie warunki materialne, możliwość kształcenia i leczenia się. Sytuacja materialna rodziców jest ważnym elementem procesu adopcji, jednak nie decyduje o decyzji sądu.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych, zgłaszają się do wybranego ośrodka adopcyjnego, gdzie są z nimi przeprowadzane rozmowy i testy psychologiczne. Spotkania te mają na celu ustalenie, czy między małżonkami panują zdrowe i dobre relacje, czy będą w stanie zapewnić dziecku poczucie bezpieczeństwa oraz zaspokoić jego potrzeby emocjonalne. Adopcja nie powinna być lekarstwem na wszelkiego rodzaju kryzysy małżeńskie i pojawiające się dość często konflikty, związane z bezdzietnością. Dlatego trzeba dbać o prawidłowe relacje w małżeństwie, które są podstawą do wystawienia przez ośrodek pozytywnej opinii dla sądu. Każdy ośrodek adopcyjny w kraju ma swoje tradycje, doświadczenia oraz metody pracy z rodzicami. W związku z tym, w każdym z nich proces adopcji przebiega nieco inaczej³⁶.

Jak wiadomo, adopcja jest procesem długotrwałym, który wymaga dużo cierpliwości. Przygotowanie kandydatów na rodziców adopcyjnych i zastępczych odbywa się w Ośrodku Adopcyjno-Opiekuńczym i obejmuje wiele etapów.

- 1) **Etap I** – to spotkanie informacyjne; osoby zdecydowane na adopcję muszą udać się do najbliższego Ośrodka Adopcyjnego, by umówić się na wstępną rozmowę informacyjną. Rozmowa ta będzie dotyczyła między innymi: ilości i kolejności spotkań, wywiadu środowiskowego, celu przygotowań, procedury kwalifikacji, wymagań stawianych kandydatom, opłat.
- 2) **Etap II** – to diagnoza psychologiczno-pedagogiczna i wywiad w rodzinie kandydatów; obejmuje na ogół 2 spotkania z pedagogiem, 2 spotkania z psychologiem, może być ich więcej, zależnie od indywidualnych przypadków. Pierwsze spotkanie z psychologiem ma na celu określenie warunków i możliwości, jakie rodzina może zaoferować dziecku. Oprócz tego odbywają się badania psychologiczne (rozmowa i testy), określające cechy charakteru i osobowość potencjalnych rodziców. Przewidziany jest także tzw. wywiad środowiskowy (wizyta w domu kandydatów) w celu poznania ich warunków bytowych, zapoznania się z pozostałą częścią rodziny.

---

³⁶ www.adoptuj.pl/kto-moze-adoptowac-dziecko.

- 3) **Etap III** – to szkolenie Pride Pride; które obejmuje 10 sesji grupowych, 2 spotkania indywidualne. W trakcie szkolenia proponowane są też spotkania dodatkowe: Spotkanie integracyjne dla grupy Pride, Jawność adopcji, Szkoła dla Rodziców, Dialog Małżeński – forma weekendowych spotkań małżeńskich dotyczących komunikacji i więzi małżeńskiej. Spotkania dodatkowe proponowane są w zależności od potrzeb i formy opieki.
- 4) **Etap IV** – rozpoczyna się wraz z oceną Komisji Kwalifikacyjnej. Komisję Kwalifikacyjną Ośrodka tworzy zespół pracowników Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego oraz stale współpracujących specjalistów z zakresu opieki nad dzieckiem i rodziną. Komisja podejmuje decyzję po zapoznaniu się z opiniami na temat kandydatów. W różnych placówkach stosuje się zróżnicowane metody. Następnym punktem zwrotnym w adopcji są szkolenia, które wpłyną na decyzję o zakwalifikowaniu rodziny do pełnej adopcji. Szkolenia polegają na przekazaniu wiedzy: z zakresu prawa rodzinnego, w szczególności dotyczące przysposobienia, przekazaniu wiedzy z pedagogiki, psychologii rozwojowej i wychowawczej, wiedzy o rozwoju fizjologicznym i zdrowiu dziecka, profilaktyce prozdrowotnej, objawach sygnalizujących choroby i postępowaniu w takich przypadkach, wiedzy na temat opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym, jego wychowaniu oraz rewalidacji i rehabilitacji, podstawowej wiedzy o uzależnieniach i ich wpływie na dziecko i rodzinę, a także o rozpoznawaniu objawów występowania u dziecka uzależnień, jawności adopcji, wiedzy na temat pielęgnacji i rozwoju psychomotorycznego niemowląt, jak również zapoznanie z formami pomocy i wsparcia dla rodzin adopcyjnych.
- 5) **Etap V** – to propozycja i kontakt z dzieckiem; obejmuje on czas oczekiwania na wybrane dziecko. Jego długość zależy od płci i wieku dziecka, jakie chcą przyjąć rodzice. Kiedy zostanie wybrane, ośrodek przedstawia wszystkie informacje, jakie o nim posiada (wygląd, rodzina, sytuacja życiowa, zdrowie, predyspozycje). Para po skrupulatnym zapoznaniu się z historią dziecka może podjąć decyzję o ich pierwszym spotkaniu. Jeżeli dojdzie do takiego kontaktu, a potencjalni rodzice nadal podtrzymują swoją decyzję o adopcji, para może odwiedzać dziecko i czynnie uczestniczyć w jego życiu.

6) Etap VI – to przygotowanie sprawy do sądu czyli złożenie wniosku do sądu o adopcję poznanego dziecka. Ośrodek adopcyjny pomaga przyszłym rodzicom złożyć wszelkie potrzebne dokumenty i czynnie uczestniczy w całym procesie. Po pewnym czasie dochodzi do pierwszej rozprawy. Wówczas sąd zwykle zgadza się na zabranie dziecka do nowej rodziny, co otwiera tzw. okres preadopcyjny. Druga rozprawa, uzupełniająca formalności prawne, staje się całkowitym dopełnieniem procesu adopcji³⁷.

W przygotowaniu adopcji/rodziny zastępczej potrzebne są następujące dokumenty:

1. Podanie do wybranego Ośrodka Adopcyjno-Opiekuńczego wraz z motywacją.
2. Życiorysy małżonków.
3. Aktualny odpis zupełny aktu małżeństwa (w przypadku drugiego małżeństwa – akt rozwodowy; ośrodki katolickie wymagają także metryki zawarcia tzw. związku sakramentalnego oraz opinii od proboszcza danej parafii lub zaprzyjaźnionego księdza).
4. Akt urodzenia – w przypadku osób samotnych.
5. Zaświadczenie o wysokości zarobków.
6. Opinia z miejsca pracy.
7. Oświadczenie o niekaralności.
8. Zaświadczenie lekarskie o ogólnym stanie zdrowia – internista.
9. Zaświadczenie z poradni zdrowia psychicznego i poradni odwykowej, że nie było się leczonym.
10. Zaświadczenie lekarskie o podjętym leczeniu w przypadku niemożności posiadania dzieci - ginekolog lub androlog.
11. Wspólne zdjęcie małżonków.
12. Poświadczenie zameldowania.

Adopcja w wielu przypadkach jest jedynym sposobem stworzenia pełnej rodziny. Świadomość niemożliwości posiadania własnych dzieci bywa niezwykle bolesna, prowadzi często do silnych załamania na tle psychicznym oraz do głębokich depresji. W tym momencie przysposobienie staje się dla przyszłych rodziców adopcyjnych najlepszym rozwiązaniem. Dzięki niemu pary małżeńskie mogą wychowywać ukochane dziecko oraz zapewnić

---

³⁷ [A.budnerwww.ciazowy.pl/artukul,pierwsze-kroki-ku-adopcji,233,1.html](http://www.ciazowy.pl/artukul,pierwsze-kroki-ku-adopcji,233,1.html).

mu prawdziwy dom i obdarzyć szczerą rodzicielską miłością. Adopcja może zrealizować marzenia obydwu stron – zarówno rodziców jak i dziecka.

Długi proces adopcyjny wielokrotnie zniechęca kandydatów na rodziców adopcyjnych. Jednak rodzice zmotywowani i tak w końcu osiągną zamierzony cel. Dla malucha, który ma wkroczyć w nową rodzinę, jest to wielkie przeżycie. Musimy pamiętać, że ma on już za sobą wiele ciężkich doświadczeń. Dlatego jest niedopuszczalne narażenie go na kolejne trudne przejścia. Proces adopcyjny powinien zapobiec potencjalnemu trafieniu dziecka w nieodpowiednie ręce. Kiedy maluch trafi już do kochających rodziców, sam odpłaca się dziecięcą ufnością i bezgraniczną miłością³⁸.

Przesłanki wpływające na podjęcie decyzji przez rodziny adopcyjne – sprawozdanie z badań

W sercach przyszłych rodziców adopcyjnych już od chwili kiedy dziecko zaczyna być ich nieśmiałym marzeniem, rozwija się mały człowiek, a zaraz obok wielka miłość do niego. Czas dojrzewania do decyzji o adopcji i cały proces, który do niej prowadzi to długa i trudna droga. Jednak to, co rodzi się w sercach kandydatów na rodziców adopcyjnych daje im siłę do walki o szczęście. Ważne jest, aby w tym trudnym dla nich okresie, pełnym nadziei, obaw i wielkiego pragnienia, mieli wsparcie i pomoc. Tworzenie się nowej rodziny jest niełatwe również dla dziecka, któremu stawia się nowe wymagania i odwraca znany dotąd świat „do góry nogami”. Mały człowiek jest jeszcze w stanie zrozumieć, że robi się tak dla jego dobra i na swój, specyficzny sposób przeżywa tę sytuację. To dla nich właśnie organizuje się różnorodne formy opieki i pomocy, która ma służyć, stworzeniu szczęśliwej, kochającej i trwałej rodziny.

Jak wiadomo proces adopcyjny jest trudny i należy się do niego dobrze przygotować. Bardzo ważne jest, aby rodziny adopcyjne podjęły właściwe decyzje. Znam wiele rodzin, które miały z tym dylemat i do końca nie były przekonane o słuszności swojego wyboru. Dlatego przeprowadziłam wykorzystując metodę sondażu diagnostycznego, badania naukowe, których celem było poznanie opinii rodzin adoptujących dzieci. Adekwatnie do tej metody, wybrałam stosowną technikę badawczą w postaci ankiety, która dała możliwość w

---

³⁸ O.berezeckawww.adoptuj.blox.pl/2007/08/Adopcja-po-polsku.html.

miarę szybkiego i skutecznego zgromadzenia danych. Z kolei narzędziem był kwestionariusz ankiety, który pozwolił na zachowanie anonimowości, co przyczyniło się do udzielania szczerych odpowiedzi. Składał się on z 30 pytań szczegółowych. Na pytania odpowiadali wspólnie rodzice adoptowanego dziecka. Były to pytania otwarte, a dotyczyły różnych przesłanek wpływających na podjęcie decyzji przez rodziny adopcyjne.

Terenem prowadzonych przeze mnie badań były niektóre miasta Polski między innymi: Piotrków Tryb. i jego okolice, Łódź, Kielce, Warszawa, a także jedno miasto zagraniczne, znajdujące się na terenie Mołdawii. W badaniach wzięło udział 13 rodzin adopcyjnych zamieszkałych w różnych regionach kraju i jedna rodzina z zagranicy. Rodziny te reprezentowały różne środowiska społeczne. Większość z tych rodzin była mi dobrze znana, część z nich to rodziny z ośrodka adopcyjnego, natomiast jeśli chodzi o rodzinę zagraniczną, to w wypełnieniu ankiety pomogła mi zaprzyjaźniona ze mną Siostra Jadwiga, przebywająca na misjach w Mołdawii.

Szczegółowa analiza zgromadzonego materiału pozwoliła na wyciągnięcie następujących wniosków: na podjęcie decyzji o adopcji nie wpływają przesłanki dotyczące pochodzenia dziecka, płci dziecka, jawności procedury adopcyjnej, pochodzenia rodziców adopcyjnych, czasu oczekiwania na adopcję jak i stanu zdrowia dziecka (choć w tym przypadku zebrane dane wskazują, że rodzice niechętnie adoptowaliby dziecko np. z upośledzeniem umysłowym lub innym schorzeniem natury psychicznej). W tym wypadku należałoby zadbać o zwiększenie świadomości potencjalnych rodziców adopcyjnych. Wyjaśnienie, że dziecko o takim schorzeniu, także wymaga miłości, rodziny, a okazaną mu miłość odda wielokrotnie. Jeśli chodzi o wiek dziecka, nadal uważa się, że im dziecko jest młodsze tym ma większe szanse na adopcję. Polityka jednostek zajmujących się adopcją powinna wpływać na świadomość ewentualnych rodziców i zmieniać ich nastawienie, co do wyłączonej chęci adoptowania małego dziecka.

Natomiast, jak wynika z badań, na podjęcie decyzji o adopcji dziecka wpływa wiek rodziców, niemożność posiadania biologicznego dziecka oraz dobre warunki materialne rodzin adopcyjnych, co pozwala na **wskazanie głównych przesłanek, które mają wpływ na podjęcie decyzji przez rodziny adopcyjne.**

Wiek rodziców adopcyjnych jako przesłanka wpływająca na podjęcie decyzji o przysposobieniu dziecka

Prosząc rodziców adopcyjnych o wskazanie: na odpowiedni wiek rodziców starających się o przysposobienie dzieci, tylko dwie rodziny nie odpowiedziały na to pytanie 14%, pozostałe 86% udzieliło następujących odpowiedzi, co dla lepszego zobrazowania przedstawia tabela nr 1.

Tabela nr 1. Odpowiedni wiek rodziców do przysposobienia dzieci

Wiek dziecka	Wiek rodziców adoptujących	
	Kobieta	Mężczyzna
Noworodek	Od 20 do 30	Od 25 do 40
1-3 lata	Od 28 do 35	Od 28 do 40
Wiek przedszkolny	Od 35 do 40	Od 40 do 50
Wiek szkolny	Od 40 do 50	Od 50 do 55

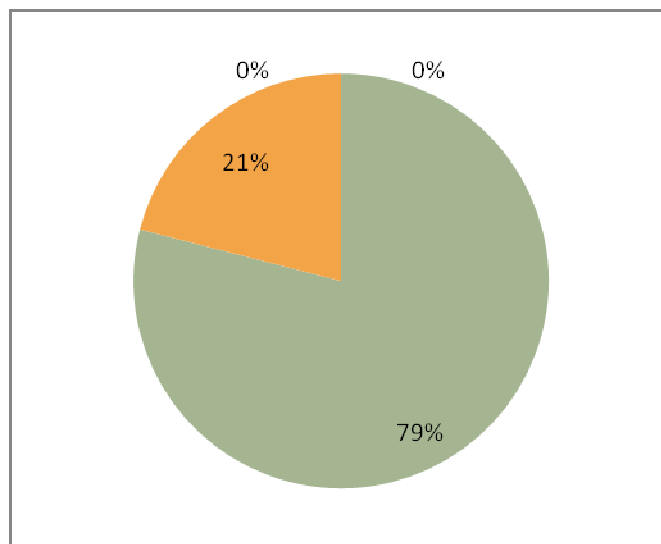
Źródło: opracowanie własne

Udzielone odpowiedzi wskazują na rodziców młodszych, którzy bardziej predysponują do tego, aby stać się rodzicami adopcyjnymi. Z racji swojego młodego wieku (co zrozumiałe), mają także większe szanse na wychowanie dziecka.

Niemожność posiadania własnego dziecka jako przesłanka wpływająca na podjęcie decyzji o przysposobieniu dziecka adopcyjnego

Niemожność posiadania dziecka okazała się przesłanką dominującą, bowiem 79% spośród badanych rodzin zdecydowało się na adopcję z powodu braku własnego dziecka, 21% posiada lub posiadało już jedno dziecko (w przypadku jednej rodziny dziecko biologiczne urodziło się po adopcji). Zebrane dane przedstawia poniższy wykres nr 1.

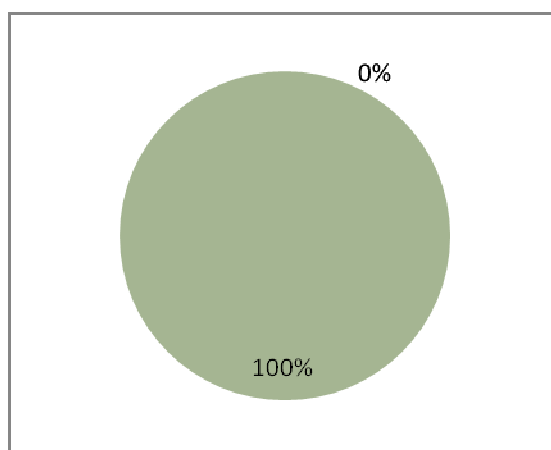
Wykres 1. Bezdietność rodzin adopcyjnych

Źródło: opracowanie własne

Ważne było też poznanie motywów, jakimi kierowali się rodzice adopcyjni przysposabiając dziecko. Zadając im to pytanie, 100% badanych wskazało, że główną przyczyną adopcji była chęć stanowienia pełnej rodziny. W tej grupie badanych jedna rodzina dopisując inną możliwość wskazała, że obok chęci posiadania pełnej rodziny głównym powodem adopcji był motyw: „**uratować dziecku życie**” – co wydaje się być esencją celu istoty adopcji. Zebrane dane ukazuje poniższy wykres nr 2.

Wykres 2. Motywy adopcji

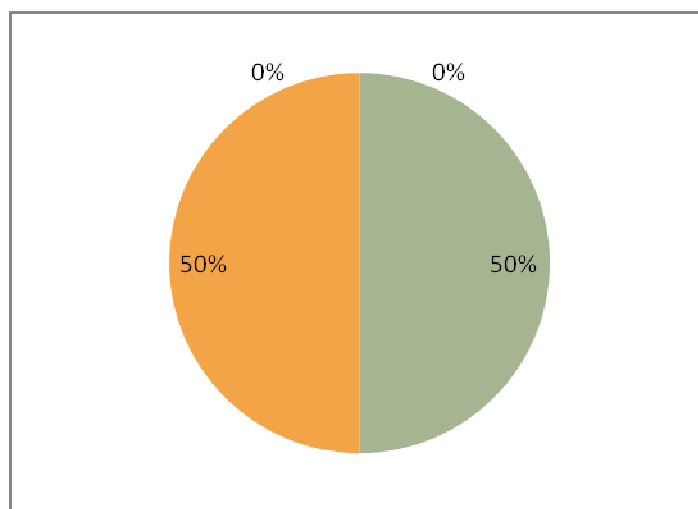

Źródło: opracowanie własne

Stan zdrowia dziecka jako przesłanka wpływająca na podjęcie decyzji o adopcji

Zadając rodzicom adopcyjnym pytanie: czy przyjęte przez Państwa dziecko było zdrowe? Połowa pytanych 50% odpowiedziała, że tak a druga połowa że nie 50 % (w tym rodzina z Mołdawii, która dopisała, że adoptowane dziecko było chore na grypę), co przedstawia niniejszy wykres nr 3.

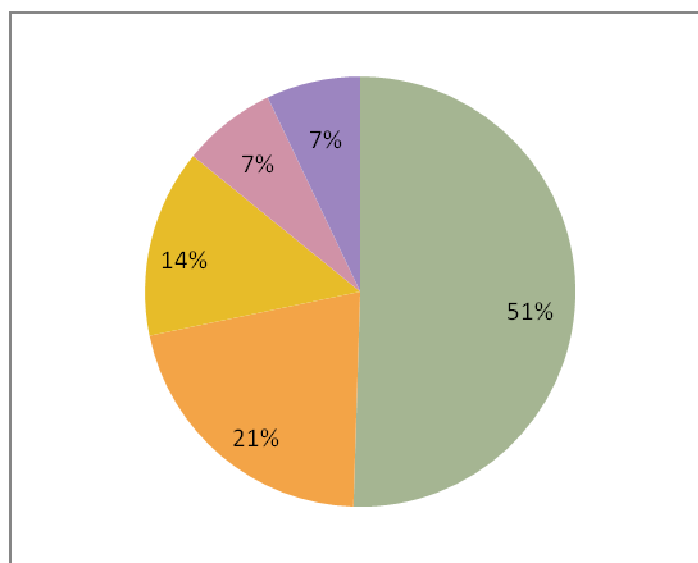
Wykres 3. Stan zdrowia adoptowanego dziecka podczas adopcji

Źródło: opracowanie własne

Dodatkowym pytaniem, bardziej szczegółowym było: na jakiego typu zaburzenia występujące u dziecka zgadzaliście się Państwo podczas adopcji? 50% badanych odpowiedziało, że adoptowane dziecko powinno być zdrowe, 21% że nie myślało o tym podczas adopcji, kolejne 2 rodziny tj. 14% zwracało uwagę na choroby medyczne zaznaczając, że chodzi im o takie, które są do wyleczenia, 7% badanych adoptowało dziecko z chorobami genetycznymi, 7% (rodzina z Mołdawii) adoptowało dziecko z zaburzeniami fizycznymi. Zebrane dane dla lepszego zobrazowania przedstawia poniższy wykres nr 4.

Wykres 4. Zgoda/ lub jej brak na adopcję dziecka z zaburzeniami (chorobami)

Źródło: opracowanie własne

Analiza zgromadzonego materiału, ukazuje interesujące zestawienie danych. I choć dla większości badanych (podsumowując) stan zdrowia dziecka podczas adopcji nie był czynnikiem decydującym, to jednak rodzice pragnęliby wychowywać dziecko zdrowe. Co ciekawe, żadne z nich nie wyraziło zgody (być może nie byli w takiej sytuacji – można jedynie domniemywać), na adopcję dziecka z zaburzeniami psychofizycznymi, co jednoznacznie potwierdza statystyki, iż dzieci niepełnosprawne intelektualnie mają mniejsze szanse na adopcję.

Warunki materialne jako przesłanka wpływająca na podjęcie decyzji o przysposobieniu dziecka adopcyjnego

Zapytano rodziców adopcyjnych jakie posiadają warunki materialne. Dla ułatwienia analizy zgromadzonego materiału zebrane dane przedstawiono w tabeli nr 2.

Tabela nr 2. Warunki materialne rodzin adopcyjnych

Pytania	Rodzina													
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV Mołdawia
Powierzchnia lokalu w m2	48	48	40	80	50	120	350	290	70	168	140	150	200	Brak danych
Rodzaj lokalu	Blok	Blok	Dom	Blok	Dom	Dom	Dom	Dom	Dom	Dom	Dom	Dom	Dom	Brak danych
Ilość izb	3	3	2	4	3	8	9	6	3	6	6	5	4	Brak danych
Oddzielny pokój dla dziecka	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Wyposażenie domu	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Tak	Tak	Tak
Zaplecze kulturalne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne	Pełne
Liczba osób wspólnie zamieszkujących	4	3	3	3	4	5	6	3	4	3	3	5	5	Brak danych

Źródło: opracowanie własne

Podsumowując można stwierdzić, że warunki materialne rodzin adopcyjnych są zbliżone. Istnieją różnice w ilości zajmowanej powierzchni, czy rodzaju lokalu. Niemniej jednak wszystkie rodziny posiadają pokój dla adoptowanego dziecka, wszystkie mają dobrze wyposażone domy (we wszystkie niezbędne media), wszystkie dbają o zaplecze kulturalne (telewizor, radia, DVD, biblioteczki).

Adopcja wymaga podejmowania wielu trudnych decyzji ze strony przyszłych rodziców adopcyjnych. Rodziny starające się o przysposobienie dziecka muszą mu stworzyć odpowiednie warunki do funkcjonowania i rozwoju. W związku z tym bardzo ważne jest, aby rodzice byli ostatecznie zdecydowani na adopcję dziecka, gotowi do różnych poświęceń,

a także uzbroili się w cierpliwość, gdyż okres oczekiwania na dziecko czasami znacznie się wydłuża. Wymagania stojące przed rodziną adopcyjną są bardzo duże, dlatego zwraca się szczególną uwagę na właściwy dobór rodzin adopcyjnych.

Przysposobienie dziecka wiąże się także z całkowitą odpowiedzialnością za jego wychowanie. Często rodzice adopcyjni korzystają z porad psychologa, ponieważ dziecko sprawia trudności wychowawcze. Jednak nie jest to powód do rozwiązania adopcji, bowiem w naturalnych rodzinach takie problemy również istnieją.

Jak wiemy przysposobienie to proces długoterminowy, w którym małżonkowie muszą dojrzeć do roli rodziców adopcyjnych. Dziecko w tym czasie adaptuje się do nowej rzeczywistości. Sytuacja taka niejednokrotnie stanowi radykalne zmiany życiowe.

Temat dotyczący adopcji jest bardzo obszerny i wieloaspektowy, można byłoby napisać niejedną interesującą pracę związaną z tą tematyką i poruszającą tak ważny i bardzo aktualny problem oraz przeprowadzić wiele ciekawych badań w tym kontekście.

Bibliografia:

Adamski F. (1982): *Socjologia małżeństwa i rodziny, Wprowadzenie*, Warszawa.

Baładynowicz A. (1999): *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego* [w:] *Adopcja: teoria i praktyka*, pod red. K. Ostrowskiej, E. Milewskiej, CMPPP MEN, Warszawa.

Białas M. (2007): ***Nauczyciel wobec zagrożeń i nadziei współczesności***. W: *Pedagogika* Tom VI. Kształcenie pedagogów – strategie, koncepcje, idee „Nauczyciel – zwód czy powołanie”. Część I Konteksty pedentologiczne. Red. J. Piekarski, L. Tomaszewska, M. Szymańska. Płock: Redakcja naczelna Wydawnictwa PWSZ w Płocku, s. 265-274.

Bielicka I., Stelmachowski A., Sztekiel E. (1966): *O przysposobieniu (adopcji) dzieci*. *Mówią lekarz, działacz społeczny i prawnik*, Wrocław: Wydawnictwo Prawnicze.

Błeszyński J. J. (2010): *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Kraków: Impuls.

Brągiel J. (2008): *Więzi społeczne w rodzinie* [w:] *Pedagogika rodziny*. Red. S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke, Łódź: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno – Ekonomicznej.

- Cudak H.** (1999): *Znaczenie rodziny w rozwoju i wychowaniu małego dziecka*, Warszawa.
- Dyczewski L.** (1976): *Więź pokoleń w rodzinie*, Warszawa.
- Gutowska A.** (2003): *Tajemnica i jawność adopcji [w:] W świecie dziecka osieroconego i rodziny adopcyjnej*, pod red. A. Kalus, Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO, Opole.
- Ignatowicz J.** (1995): *Prawo rodzinne: zarys wykładu*, PWN, Warszawa.
- Kalinowski M.** (1994): *Adopcja – sens pojęcia*, *Opieka – Wychowanie – Terapia*, nr 3, s. 25.
- Kantowicz E., Olubiński A.,** (2003): *Działanie społeczne w pracy socjalnej na progu XXI wieku*, Toruń.
- Milewska E.** (2003): *Kim są rodzice adopcyjni?*, CMPPP MEN, Warszawa.
- Piechocki S.** (1983): *Przysposobienie dziecka*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa.
- Szlagura M.** (1999): *Otrzymane macierzyństwo: Przeżycia matek adoptujących [w:] Oblicza macierzyństwa*, pod Red. D. Kornas-Bieli, Wyd. KUL, Lublin.
- Tchorzewski A. M.** (1998): *Rodzaje i rozmiary dysfunkcji i patologii w rodzinie w okresie transformacji w Polsce*, [w:] *Problemy współczesnej rodziny w Polsce*, Red. Cudak H, Piotrków Trybunalski.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 114 § 2, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 115 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 117 §1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 121 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 122 § 2, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, *Przysposobienie*, Art. 125 § 1, Dz. U. 64. 9. 59 z późniejszymi zmianami – ostatnia zmiana Dz. U. 2008. 220. 1431.
- Ustawa** z dnia 9 czerwca 2011r., *O wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, Dz. U. Nr 149, poz. 887.
- Ustawa** z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, *Osoby fizyczne, Zdolność prawna*

i zdolność do czynności prawnych, Art. 11.

www.adoptuj.pl/kto-moze-adoptowac-dziecko.

A.budnerwww.ciazowy.pl/artukul,pierwsze-kroki-ku-adopcji,233,1.html.

O.berezeckawwww.adoptuj.blox.pl/2007/08/Adopcja-po-polsku.html.

Nota o autorze:

Emilia Kacperczyk – magister nauk humanistycznych i społecznych, specjalista pedagog, nauczycielka Państwowego Przedszkola w Babach, Przedszkola Zakładowego PKP w Piotrkowie Trybunalskim, a obecnie Przedszkola Samorządowego nr 12 w Piotrkowie Trybunalskim. Absolwentka Studium Wychowania Przedszkolnego oraz Powszechnego Uniwersytetu Wiedzy Ekologicznej w Piotrkowie Trybunalskim. Pracę magisterską obroniła na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim. Aktywny członek Studenckiego Koła Naukowego „Polska – Wschód” działającego pod kierunkiem Pani Dr Joanny Harazińskiej, w Fili Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Piotrkowie Trybunalskim. Koordynatorka spotkania z misjonarką polską pracującą od 3 lat w Mołdawii, w wyżej wymienionej uczelni. Autorka wielu wywiadów z zakresu pedagogiki, zebrała bogaty materiał badawczy dotyczący pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej. Organizatorka akcji charytatywnej do Mołdawii, sponsor placówki opiekuńczo – wychowawczej w Styrczy działającej pod patronatem Caritas Moldova. Ofiarodawca darów dla dzieci mołdawskich uczęszczających do ochronki im. Błogosławionego Edmunda Bojanowskiego w Styrczy. Jej zainteresowania oscylują wokół tematyki rodziny i adopcji.

A note about the author :

Emilia Kacperczyk - got her MA at Jan Kochanowski University Kielce – Satellite Campus in Piotrkow Trybunalski, she is the experienced professional in pedagogics, working as a teacher of some kindergartens in Piotrkow Trybunalski and its region (at present she is working in the Municipal Kindergarten nr 12 in Piotrków Trybunalski). During her studies Emilia Kacperczyk was a very active member of The Student Scientific Association “Poland – East” organized under the academic supervision of dr. Joanna Harazińska. Her special field of interest has become Moldova, she was co-ordinator of the university meeting with the Polish missionary working for three years in Caritas Moldova educational care center in Styrcha, she organized the charity action for Moldavian children being at the same time one of the sponsors. The scientific activity of Emilia Kacperczyk is deeply connected with the issues of family and adoption and based mostly on interviews and observation, which have resulted in collecting of very rich research material.